

Günümüz Öğretmen Sendikacılığının Değerlendirilmesi

Evaluation Of Today's Teacher Unionism

Levent ERASLAN*

Özet

Sendikalar mensuplarının haklarını yasal sınırlar çerçevesinde savunan, uzun tarihsel geçmişe sahip olan yapılardır. Emek piyasasının tüm bileşenleri yasaların verdiği ölçüde sendika kurabilmekte, kamu sektöründe çalışanlarda bu haktan yararlanabilmektedir. Bu bağlamda kamu sektöründe en geniş sendikal örgütlenme eğitim-bilim iş kolundadır ve eğitim alanında örgütlenme Osmanlı devletine kadar giden bir tarihsel geçmişe sahiptir. Günümüzde eğitim alanında örgütlü 23 eğitim sendikası bulunmaktadır. Bu iş kolunda 909,168 kişi çalışmaktadır. 524,484 kişi ise bu sendikalara üyedir. Niceliksel olarak bu büyüklük, görelilik olarak sendikaları güçlü kılmaktadır. Eğitim sendikaları Bakanlık Merkez Teşkilatında, il ve ilçe Milli Eğitim Müdürlüklerinde ve okullarda örgütlenmektedirler. Böylelikle sendikalar eğitim alanında faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları arasında, yatay olarak yapılanmış en güçlü örgütsel bir ağa sahip konumdadır.

Bu çalışmada öğretmen sendikacılığının özellikleri, tarihi gelişimi bağlamında güncel istatistikler ve sorun alanları analiz edilerek değerlendirilecektir.

Anahtar Kelime; Eğitim, Sendika, Eğitim Sendikacılığı

Abstract

Unions are structures that defend the members' rights within the framework of legal limits and have a long historical past. All components of the labor market are able to found a union also public sector workers can benefit from this right. In this context, the biggest union organization in public sector is at the education-science sector and organization in educational area has a historical background dates back to the Ottoman Empire. Today, there are 24 organized educational unions. 909.168 peo-

* Yrd. Doç. Dr., Kırıkkale Üniversitesi - Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi

pleworks in thissector, 524484 people are the members of theseunions. Quantita- tively, thismakes the unionsstrong, relatively. Educationalunions, are organized at the schools, Ministry of EducationandprovincialanddistrictNationalEducationDi- rectorates. Thus, unionshave the strongestorganizational network structuredhori- zontally in the educationalcivilsocietyorganizations.

Inthisstudy, the properties of teacherunionismwill be educatedbyanalyzing problem areasandcurrentstatisticswith the context of itshistoricaldevelopment.

Key Words: Education, Union, Educational Unionism

Giriş

Sendikalar ve emek hareketleri, önemli sivil toplum aktörlerinden biri olarak demokrasinin tarihsel gelişimi ve toplumların demokratikleşmesinde önemli roller üstlenmiştir¹. Sendika yapısı temel olarak “dayanışma” bağlamında ele alınabilir. Kamu sektöründe bu dayanışma sağlandığında kamu sendikaları; endüstri alanında oluştuğunda iş ve işveren sendikacılığı oluşmaktadır. Kamu alanında devletin uygulamalarına karşı işçi ve memurlar sendikalar aracılığı ile sendika üyelerini ilgilendiren ortak ekonomik, toplumsal ve kültürel çıkarları korumak ve geliştirmek için örgütlenirler. Bu örgütlenme sadece üye ve haklar çerçevesinde ele alınırsa sendika kavramının felsefesi hatalı algılanır. Sendikalar bir sivil toplum kuruluşu olarak öncelikle kendi alan ve üyelerine daha sonra da ülke genelindeki sorun alanlarına duyarlılık geliştirir².

Sendika kavramı köken olarak çok eski tarihlere dayanmakla birlikte, günümüzde ifade ettiği anlamı oldukça yenidir. “Roma ve Yunan hukuk sistemlerinde rastlanan “syndic” terimi bir birliğin(sitenin) temsilini sağlamakla görevli kimseleri ifade eder. “Syndicat” terimi ise “syndic” in fonksiyonlarını ve bu fonksiyonların uygulanmasını ifade etmek için kullanılmıştır³.”

Sendika kavramının bu temel özellikleri bağlamında eğitim alanı örgütlenmesi incelendiğinde karşımıza eğitim sendikası kavramı çıkmaktadır. Eğitim sendikalarıkamuda ve özel sektörde çalışarak eğitim-öğretim faaliyetlerine katılan öğretmenlerin; çalışma ve yaşama koşullarını iyileştirmek, geliştirmek ve dayanışmayı tesis etmek amacıyla kurulmuş sivil toplum örgütleridir. Eğitim sendikalarının genel olarak amacı; üyelerinin ortak ekonomik, sosyal, özlük, mesleki, sendikal hak ve çıkarlarını koruyup geliştirerek, onlara daha saygın bir yaşam düzeyi sağlamayı hedefleyen projeler geliştirmektir. Bu bağlamda eğitim alanındaki sendikalar kamu sendikacılığı yapmaktadır. Kamu sendikacılığı 4688

1 Collier, R. B., & Mahoney, J. (1997); “Adding Collective Actors to Collective Outcomes: Labor And Recent Democratization In South America And Southern Europe”, **Comparative Politics**, 29 (2), 285-303. (Akt: Engin Yıldırım, İrfan Haşlak, “Evet, Ama”: Türk İşçi Sendika Konfederasyonları ve Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne Üyeliği, **Sivil Toplum Dergisi**, 5 (19), s. 43.2007.

2 Sivil toplum ve eğitim konusu genelinde eğitim sendikaları özelinde bakınız: Dr. Levent Eraslan, **Sivil Toplum ve Eğitim (ESTK)**, Ankara, Maya Akademi, 2011.

3 Rüçhan Işık, **Sendika Hakkının Tanınması ve Kanuni Sınırları**, AÜHF Yayınları, Ankara, 1962, s. 73.

sayılı Kamu Görevlileri Sendikaları Kanununa göre şöyle tanımlanmaktadır: "Sendika: Kamu görevlilerinin ortak ekonomik, sosyal ve meslekî hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek için oluşturdukları tüzel kişiliğe sahip kuruluşları ifade etmektedir. Buna göre kamu sendikalarının grev hakkı bulunmamakta, sadece üyelerinin özlük ve sosyal haklarını savunabilmeleri için toplu görüşme yapma hakları bulunmaktadır"⁴. Türkiye'de kamu sendikaları on bir iş kolunda örgütlenme hakkına sahiptir. Bu iş kollarından biri de "Eğitim, öğretim ve bilim hizmetleri"dir.

Türkiye'de eğitim alanında ilk örgütlenme II. Meşrutiyet'in ilan edildiği 1908 yılında kurulan Encümeni Muallim Cemiyetidir. Bu yapılanmayı Muhafaza-yı Hukuk-ı Muallimin Cemiyeti (1908) izlemiştir. Daha sonra, kurulan bu iki dernek birleşerek Cemiyet-i Muallim adını almıştır. 1911 yılında Mahvel-i Muallimin Cemiyeti kurulmuştur. 1913 yılında Muallimler Yurdu, 1916 yılında Millî Talim ve Terbiye Cemiyeti, I. Dünya Savaşı'nın sonuna doğru da Darulmuallimîn Mezunları Cemiyeti kurulmuştur.⁵ 1921 yılında Atatürk'ün desteği ile öğretmenlik mesleğini korumak, öğretmenlerin sosyal statü ve ekonomik durumlarını düzeltmek, geliştirmek ve Milli Mücadele'ye destek vermek amacıyla Türkiye Muallimler ve Muallimler Dernekleri Birliği kurulmuştur.

1920 yılında kurulan Türkiye Muallimler Birliği, Cumhuriyet Türkiye'si için önemli bir yapılanmadır. Cumhuriyetin toplumsal yaşama getirdiği yeniliklerin toplumsal yaşama aktarılmasında öğretmenleri önemli bir faktör olarak gören kurucu kadro, öğretmenleri harekete geçirmek ve öncülük misyonunahazırlamak için Türkiye Muallimler Birliğini 1929 yılında yeniden canlandırmışlardır. Özden bu süreci "1930'lu Yıllarda Öğretmenlerin Meslek Birlikleri" adlı makalesinde şöyle açıklamaktadır:

"Birliğin hamisi M. Kemal Paşa, fahri başkanı İsmet Paşa'dır. Merkez Heyet Başkanı ise 1925-1929 yılları arasında Maarif Vekilliği de yapan İzmir mebusu Mustafa Necati'dir. Birliğin en önemli çalışması, esas olarak pedagojik amaçlı ama aynı zamanda meslek kimliğinin gelişmesi ve idealist öğretmen kurgusunun yayılmasına da yardımcı olacak "Muallimler" mecmuasını tekrar çıkarmak olmuştur. Öte yandan birlik merkezinde konferanslar verilmiş, "meslekî tesianüt"ün geliştirilmesi amacıyla aylık gece toplantıları ve müsamereler düzenlenmiş, hasta öğretmenlerin tedavi masrafları karşılanırken, öldüğünde hiç parası olmayan bir öğretmenin cenazesi kaldırılmıştır. Bununla birlikte, Muallimler mecmuasında diğer memleketlerdeki öğretmen birlikleri ve sendikalar hakkında çıkan, uzun ve çok detaylı yazılar da yine öğretmenler arası birliğin ve meslekî kimliğin oluşmasını hedefliyordu. Bununla birlikte öğretmenlerin ekonomik, toplumsal ve hukuki statülerine ilişkin sorunlar da bu mecmuada yer almıştır."⁶

4 4688 sayılı Kamu Görevlileri Sendikaları Kanunu, 2001 s, 1

5 Yahya Akyüz, **Türk Eğitim Tarihi**, Pegem-A yayıncılık, Ankara, 2004, s. 262-263.

6 Barış Alp Özden, "1930'lu Yıllarda Öğretmenlerin Meslek Birlikleri", **Journal of Historical Studies**, S. 1, 2003, s. 4.

Daha sonra tarihsel süreç içerisinde özellikle öğretmen orijinli çeşitli kuruluşlar oluşturulmuştur. Bu yapılanmalar: Türkiye Öğretmen Dernekleri Milli Federasyonu (TÖDMF-1946), Köy Öğretmenleri Dernekleri Federasyonları (1963), Milliyetçi Öğretmenler Birliği (1964), Türkiye İlkokul Öğretmenleri Sendikası (1965), Milliyetçi Türk Öğretmenleri Birliği (1965), Türkiye Öğretmenler Sendikası (TÖS) (1965), Ülkücü Öğretim Üyeleri ve Öğretmenler Derneği (Ülkü-Bir), (1971), Tüm İlköğretim Müfettişleri Derneği (TİM-DER) (1971), Türkiye Öğretmenler Birleşme ve Dayanışma Derneği (TÖB-DER) (1972), Tüm Üniversite, Akademi ve Yüksekokul Asistanları Birliği (TÜMAS) (1975), Hürriyetçi Öğretmenler Yardımlaşma ve Dayanışma Birliği (HÜR-ÖĞRET-BİR) (1975), Mefkûreci Öğretmenler Derneği (MEF-DER) (1975), Eğitim ve Bilim İş Görenleri Sendikası (Eğitim-İş), Eğitimciler Sendikasıdır. (Eğit-Sen)

Yurt dışında da öğretmen sendikacılığı köklü bir tarihsel geçmişe sahiptir⁷. İngiltere'de NUT (National Union of Teachers- Öğretmenler Ulusal Birliği) 1870 yılında kurulmuştur ve halen faaliyet göstermektedir. Bir diğer önemli öğretmen örgütüne ise 1923 yılında kurulan Öğretmenler Ulusal Derneği'dir. Fransa'da öğretmen örgütlenmesinin oldukça eski bir tarihi vardır. İlkokul öğretmenlerinin kurdukları ilk örgütler 1831 yıllarına kadar uzanmaktadır. Fransa'da her öğretim düzeyindeki öğretmenlerin ayrı örgütleri vardır. Bu örgütlere öğretmenler dışındaki kamu eğitimi personeli ve hizmetlileri de üye olabilmektedirler. Fransa'da sendikal faaliyet gösteren en önemli öğretmen örgütüne FEN (Ulusal Eğitim Federasyonu) dir. Almanya'da öğretmenler uzunca bir süre dernek şeklinde örgütlenmişlerdir. Daha sonra sendika kurma hakkını ülkede yaşayan herkese tanıyan 1949 anayasasıyla sendikalaşma hakkı elde etmişlerdir. Anayasanın bu düzenlemesine dayanarak öğretmenler tarafından Eğitim ve Bilim Sendikası (GEW) kurulmuştur. Günümüzde öğretmenler uluslararası alanda dört üst örgütün çatısı altında örgütlenmektedirler. Bu örgütler şunlardır;

- Uluslararası Hür Öğretmen Sendikaları Federasyonu: Kısa adı IFFTLU olan uluslararası örgüt.

- Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu: (ICFTU)'nun eğitim iş kolundaki bağlı örgütüdür.

- Dünya Öğretmen Konfederasyonu: Kısa adı WCT olan konfederasyon Dünya- Emek Konfederasyonu (WCL)'nin eğitim iş kolundaki bağlı örgütüdür. 1910 yılında Romada kurulmuştur.

7 İhsan Sabri Yıldırım, "Türkiyede Sendikalaşma Sürecinde Öğretmen Sendikaları Ve Siyasetle İlişkisi: Adapazarı Örneği" Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış, Yüksek Lisans Tezi, 2007, Meral Serinyel, Uluslar Arası Çatı Örgütleri Ve Eİ'nin Yapı ve İşleyişi, Yönetici Eğitimi Semineri, Eğitim-Sen Yayınları, Ankara, 1995, Yahya Akyüz, Türkiye'deki Öğretmenlerin Toplumsal Değişmedeki Etkileri (1848-1940) Doğan Basımevi, Ankara, 1978, Yahya Akyüz, Öğretmenlerin Örgütlenmesi Türkiye, Fransa, İsviçre'de Ve Uluslar Arası Düzeyde Kuruluşlar, Etkinlikler, Sorunlar, A.Ü.E.F Yayınları, Ankara, 1980.

- Öğretmen Sendikaları Uluslararası Federasyonu: Kısa adı FISE olan federasyon Dünya Sendikalar Federasyonu (WFTU)'na bağlıdır. FISE II. Dünya Savaşından sonra 1946 yılında kurulmuştur.

- Öğretim Mesleği Örgütleri Dünya Konfederasyonu: Kısa adı WCOTP'dur. İkinci Dünya Savaşı sonrası oluşan örgüt 1951 yılında Alman ve İngiliz öğretmensendikalarının desteğiyle kurulmuştur.

Ulusal ve uluslararası sendikalaşma tarihi kısaca irdelendikten sonra günümüzdeki sendikal yaşama aşağıda güncel istatistikler ve analizler ile işlenecektir.

Tablo 1. 2011 Yılı Eğitim Alanında Faaliyet Gösteren Eğitim Sendikaları Toplam Üye ve Sendikalaşma Oranları*

	SENDİKA ADI	BAĞLI OLDUĞU KONFEDERASYON	TOPLAM ÜYE SAYISI	SENDİKALAŞMA ORANI (%)
1	EĞİTİM - BİR - SEN (Eğitimciler Birliği Sendikası)	MEMUR-SEN	195.695	21,52
2	TÜRK EĞİTİM - SEN (Türkiye Eğitim ve Öğretim Bilim Kültür Hizmet Kolu Kamu Çalışanları Sendikası)	TÜRKİYE KAMU - SEN	179.300	19,72
3	EĞİTİM - SEN (Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası)	KESK	115.949	12,75
4	EĞİTİM-İŞ (Eğitim ve Bilim İş Görenleri Sendikası)	BİRLEŞİK KAMU İŞ	23.353	2,57
5	TEÇ-SEN (Tüm Eğitim Çalışanları Sendikası)	BAĞIMSIZ	4.648	0,51
6	TEM - SEN (Tüm Eğitimciler ve Eğitim Müfettişleri Sendikası)	BAĞIMSIZ	1.967	0,22
7	EĞİTİM HAK-SEN (Eğitim, Öğretim ve Bilim Çalışanları Hak Sendikası)	HAK-SEN	687	0,08
8	AND-SEN(Anadolu Eğitim Çalışanları Birliği Sendikası)	BAĞIMSIZ	442	0,05
9	ÖZGÜR EĞİTİM-SEN (Özgür Eğitim ve Bilim Çalışanları Sendikası)	BAĞIMSIZ	404	0,04
10	DES (Demokrat Eğitimciler Sendikası)	BAĞIMSIZ	402	0,04

11	BİRLİK EĞİTİM-SEN (Eğitim, Öğretim ve Bilim Hizmetleri Çalışanları Sendikası)	BAĞIMSIZ	281	0,03
12	EĞİTİM SÖZ-SEN (Eğitim ve Bilim Çalışanlarının Sözü Sendikası)	BAĞIMSIZ	255	0,03
13	BAĞIMSIZ EĞİTİMCİLER SENDİKASI (Bağımsız Eğitimciler Sendikası)	BASK	251	0,03
14	ANADOLU EĞİTİM-SEN (Anadolu Eğitim Öğretim ve Bilim Hizmetleri Sendikası)	DESK	245	0,03
15	EY-SEN (Eğitim Yöneticileri Sendikası)	BAĞIMSIZ	171	0,02
16	TEG-SEN (Tüm Eğitim Gönüllüleri Sendikası)	BAĞIMSIZ	136	0,01
17	BİLGEÇ-SEN (Bilinçli ve Gelişimci Eğitim Çalışanları Sendikası)	BAĞIMSIZ	122	0,01
18	ATA EĞİTİM-SEN (Ata Eğitim Bilim ve Kültür Çalışanları Sendikası)	BAĞIMSIZ	61	0,01
19	TÜM EĞİTİM BİR-SEN (Tüm Eğitimciler Birliği Sendikası)	BAĞIMSIZ	58	0,01
20	MEÇ-SEN (Milli Eğitim ve Bilim Hizmetleri Çalışanları Sendikası)	BAĞIMSIZ	25	0,00
21	ÇES (Çağdaş Eğitimciler Sendikası)	BAĞIMSIZ	19	0,00
22	KUVAYI EĞİTİM-SEN (Kuvayı Milliye Eğitim Sendikası)	BAĞIMSIZ	9	0,00
23	EÇSEN (Eğitim Çalışanları Sendikası)	BAĞIMSIZ	4	0,00
	TOPLAM	23	524.484	

Kaynak: (Eraslan, 2011)

Kamu sendikaları arasında üyesayısı en yüksek olan eğitim işkolu sendikalarıdır.⁸ Bu sendikalar hedef kitlesi gereği aynı zamanda memur sendikalarıdır. Bu sendikalara Kamu Görevlileri Sendikaları Yasasına göre; “eğitimbilim iş kolu”na bağlı sendikalara; üniversiteler, YURTKUR, YÖK, ÖSYM, TÜBİTAK, TODAİ ve

8 2011 yılı itibarıyla Türk kamu sektöründe 1.874.543 memur istihdam edilmektedir. Bu memurlardan 1.195.102’i sendika üyesidir. Toplam yüzde oranı ise %63.65’dir (Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı 2011 yılı istatistikleri). 2011 yılı itibarıyla Memur Sen, 515 bin üye ile en çok üyeye sahip sendika olurken, Türkiye Kamu Sen 394 bin ikinci, KESK ise 232 bin üye ile 3. en büyük konfederasyon olmuştur. **Resmî Gazete**, Sayı: 27987, 7 Temmuz 2011. İlgili tablo araştırmacı tarafından Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı 2011 yılı istatistiklerinden yararlanarak oluşturulmuştur.

Milli Eğitim Bakanlığına bağlı Merkez ve Taşra Teşkilatı dâhil tüm çalışanların üye olma hakları bulunmaktadır. Kamudaki toplam sendikalı memur sayısının yaklaşık yarısı eğitim, öğretim ve bilim hizmetleri iş kolundadır. (Bu iş kolunda 909,168 kişi çalışmaktadır, 524,484 kişi ise bu sendikalara üyedir)⁹ Niceliksel olarak bu büyüklük görece olarak sendikaları güçlü kılmaktadır. Eğitim sendikaları her ilde, ilçede ve üye sayısına bağlı olarak okullarda örgütlenmektedirler. Bu yüzden sendikalar eğitim alanında faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları arasında, yatay olarak yapılanmış en güçlü örgütsel ağa sahip bir konumdadır. Yukarıdaki tablo incelendiğinde yirmi üç eğitim sendikasının bulunduğu görülecektir. Bu sendikalardan sekizi konfederasyonlara bağlı iken kalan on beş tanesi bağımsız olarak örgütlenmiştir.¹⁰

Yukarıdaki tabloya ek olarak 2012 yılında METESEN (Mesleki ve Teknik Eğitim, Öğretim ve Bilim Hizmet Kolu Kamu Çalışanları Sendikası), AKTİF EĞİTİM-SEN (Aktif Eğitimciler Sendikası) Bağımsız Eğitim-Sen, EĞİT BİL-SEN (Eğitim ve Bilim Çalışanları Sendikası) adlı dört sendika daha kurulmuştur. Böylece 23 olan öğretmen sendikası sayısı 27'ye çıkmıştır¹¹. Bu sendikalardan bazıları ideolojik felsefelerden hareket ederek örgütlenme yoluna gitmişken, bazı sendikalar da bağımsız ve depolitik olmayı vurgulayarak örgütlenmişlerdir. Yirmi üç sendikanın çoğunluğu da kendi içlerinde çeşitli siyasi partilere yakınlıklarıyla ayrılmaktadır. Bu ideolojik durum sendikalar arasında zaman zaman sürtüşmeler yaşanmasına neden olmakta ve nihayetinde sendikalar arasında güçlü bir iş birliği sürecinin oluşmamasına yol açmaktadır. Böylece güçlü bir eğitim sendikaları olgusu yerine parçalı ve birbirlerine hasmane tutumlar üreten bir yapı görüntüsü ortaya çıkmaktadır. Siyaset-sendika ilişkisinin sendikalara sağladığı fayda bağlamında durum analiz edildiğinde eğitim sendikaları tayin, terfi, psikolojik rahatlık, iktidara yakın olma gibi avantajlarını üyelerine sunabilmekte ve ayrıca yeni üyeler kazanabilmektedir. Örneğin, 2007 yılında 95.949 üyesi olan ve %12.38'lik bir oranda eğitim sendikaları arasında üçüncü sırada olan ve AKP iktidarına yakınlığı ile bilinen MEMUR-SEN'e bağlı EĞİTİM - BİR - SEN (Eğitimciler Birliği Sendikası), geçen dört yıllık süreçte üye sayısını 195.695'e çıkararak %21,52'lik bir oranla en yüksek üyeye sahip yetkili sendika olmuştur. Bu tarihi 2002 yılından başlatırsak adı geçen sendikanın üye sayısı 18.028'dir. 2011 tarihindeki rakama bakıldığında 177.597 üye artışı sağlanmıştır. Yaklaşık 12 kat büyüme geçen bu 10 yıl içinde sendikayı nicelik olarak artırmıştır. Bazı sendikaların üye

9 Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı 2011 yılı istatistikleri. Bu rakam 2007 yılında **376,694'dir**. Geçen dört yıllık süreçte **147,790** kişi sendikalara yeni üye olmuştur.

10 **Konfederasyon**: Değişik hizmet kollarında bu Kanuna tabi olarak kurulmuş en az beş sendikanın bir araya gelerek oluşturdukları tüzel kişiliği olan üst kuruluşları ifade etmektedir. Bu oran 2007 yılında on üç sendika şeklindedir. Bu on üç sendikadan beş tanesi bir konfederasyona bağlı iken 5 tanesi bağımsızdır. Böylece sonuç olarak geçen dört yıllık süreçte hem eğitim sendikaları artmış hem de bir konfederasyon çatısı altındaki sendika sayısı artmıştır.

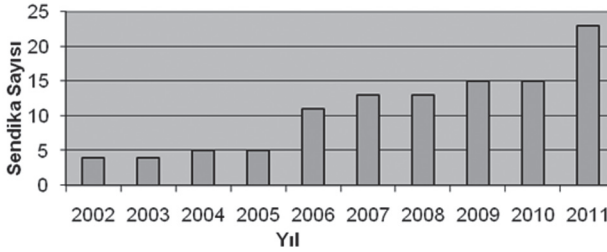
11 İlgili bilgi Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının resmi internet sitesinden alınmıştır.

sayısı trajik şekilde çok düşüktür (EÇSEN (Eğitim Çalışanları Sendikası) 4 üye, KUVAYI EĞİTİM-SEN (Kuvayı Milliye Eğitim Sendikası, 9 üye). İlk dört eğitim sendikasının toplam üye sayısı 514,297 bindir. Geriye kalan 19 sendikanın toplam üye sayısı ise 10.187'dir. Böylece irili ufaklı 23 eğitim sendikasının etki alanları ve sürekli tartışılan sivil toplumcu dinamiklerine sahip olma düzeyleri de tartışmalı olmaktadır. Çok sayıda sendika olması sivil yaşamın renkliliği ve çok sesliliği gibi algılansa da bazı eğitim sendikaları “tabela sendikası” olarak kalmakta gerekli etki alanını sağlayamamaktadır.

Tablo 2. Yıllara Göre Öğretmen Sendikaları¹²

Yıl	Sendika Sayısı
2002	4
2003	4
2004	5
2005	5
2006	11
2007	13
2008	13
2009	15
2010	15
2011	23

Grafik. 1. Yıllara Göre Öğretmen Sendikaları Grafikselsel Gösterim

Yıllara göre sendika sayıları incelendiğinde 2002-2005 yılları arasında 5 olan sendika sayısı 2006 yılında %110 artarak 11'e yükselmiştir. Bu artış oranına benzer bir sıçrama 2010 yılında da gerçekleşmiştir. 15 olan eğitim sendikası sayısı 23'e yükselmiştir. 2012 yılı itibariyle de bu sayı 25'dir. Bu artışın oluşmasında Kamu Görevlileri Sendikaları Ve Toplu Sözleşme Kanununda yapılan değişiklikler ile

12 İlgili tablo araştırmacı tarafından Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı 2011 yılı istatistiklerinden yararlanarak oluşturulmuştur.

eğitim işgörenlerinin sendikalara dönük artan ilgileri ile diğer faktörler (sendika kurmanın kuruculara sağladığı avantajlar, siyasal beklenti vb.) etkili olmuş olabilir. Aşağıda ise dört büyük sendikanın 2002-2011 yılları arasında üye gelişimi artış ve azalışları analiz edilmiştir.

Tablo 3. Dört Büyük Eğitim, Öğretim ve Bilim Hizmetleri Sendikasının Yıllara Göre Üye Sayısı ve Analizi¹

Kamu Görevlileri Sendikasının Unvanı	Bağlı Olduğu Konfederasyon	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	ARTIŞ AZALIŞ
TÜRK EĞİTİM - SEN (Türkiye Eğitim ve Öğretim Bilim Hizmetleri Kolu Kamu Çalışanları Sendikası) (Kuruluş: 1992)	TÜRKİYE KAMU - SEN	125.8	145.9	135.2	127.8	139.2	145.7	146.1	155.0	155.7	179.30	+53440
EĞİTİM - SEN (Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası) (Kuruluş: 1995)	KESK	149.7	167.4	154.4	139.4	122.7	119.9	112.3	110.8	109.8	115.94	-33000
EĞİTİM - BİR - SEN (Eğitimciler Birliği Sendikası) (Kuruluş:2002)	MEMUR-SEN	18.02	33.35	48.52	58.37	78.3	95.94	119.0	142.4	148.8	195.69	+177597
EĞİTİM-İŞ (Eğitim ve Bilim İş Görenleri Sendikası) (Kuruluş:2005)	BİRLEŞİK KAMU -İŞ	-	-	-	-	3.919	8.384	15.97	18.48	20.10	23.353	+19434

Eğitim sendikalarının üye artış oranları yıllara göre incelendiğinde 2001 yılında çıkartılan 4688 Sayılı Kamu Görevlileri Sendikaları Ve Toplu Sözleşme Kanunu sonrası oluşan sendikal haklar zemininde, Eğitim-Sen'in 2005 yılına değin yetkili sendika olduğu görülmektedir. Eğitim Sen'in üye sayısı artışı dalgalı bir seyir izlemektedir. Örneğin 2002-2003 döneminde bir yıllık süreçte üye sayısını yaklaşık 18 bin üye artırabilmişken; 2004 yılında yaklaşık 13 bin üye, 2005 yılında ise yaklaşık 15 bin üye kaybına uğramış, 2006 yılında ise yetkili sendika hakkını Türk Eğitim Sen'e bırakmıştır. Eğitim Sen öğretmen sendikacılığında köklü bir geleneğe sahip TÖS ve TÖB-DER pratiklerini yaşayan bir zemine sahip olduğu halde, kendi içinde özellikle ideolojik farklılıkların çok fazla olabildiği bir sendikadır. Bu farklılaşma 1995 yılında birleşilen Eğitim-İş'in 2005 yılında ayrılması ile sonuçlanmıştır. Sınıf sendikası savıyla oluşan bu sendika, özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde bölücü terör örgütü ile anılan yakın ilişkisi, ana dilde eğitim isteği, ulusal değerlere olan bakışı ve genel merkez yöneticilerinin siyasal angajmanları gibi nedenlerle üye kaybına uğramıştır. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı verilerine göre 2002-2011 yılları arasında sendikanın üye kaybı 33000'dir.

2006 yılında yetkili sendika olan Türk Eğitim Sen ulusal duyarlılığı ön plana alan ve bunu tüzüklerinin birinci maddesinde deklare eden bir sendikadır. Türk Eğitim Sen; Anayasada ifadesini bulan, devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğüne, milli ve manevî değerlere, insan haklarına, demokratik ve laik cumhuriyete ve Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı kalarak, demokrasinin korunup bütün kurum ve kurallarıyla yerleşmesi ve çağdaş uygarlık düzeyine ulaşılması yolunda çaba gösterme amaçlı kurulmuştur. Sendika yetkisini 2006-2010 yılları arasında elinde tutmuş ve bu süreçte yaklaşık 10 bin yeni üye artışı sağlamıştır. Sendika en yüksek üye artışını 2010-2011 yılları arasında yapmış, bir yıllık sürede yaklaşık 24 bin yeni üye kazanmıştır. Toplam on yıllık süreçte ise tablodan da görüleceği üzere 53440 yeni üye sağlamıştır. Sendika, toplamda 179300 üye sayısı ile 2012 Mayıs ayında yapılacak yetkilendirme sürecine girmektedir.

Eğitim Bir Sen, Memur-Sen Konfederasyonuna bağlı bir eğitim sendikasıdır. Sendika tüzüğünde kuruluş amacını; “Temel insan hakları ilkelerine dayanan, egemenliğin kayıtsız şartsız millete ait olduğu, millet iradesine de milletin seçtiği idareye de saygı gösterilen, katılımcı demokrasinin yerleştiği, özgür birey ve sivil toplum örgütlerine gerçek anlamda var olma ve düşünce üretip teklifler sunma hak ve imkânlarının hayata geçirildiği, kimsenin ötekileştirilmediği, farklılıkların zenginlik olarak kabul edildiği, ücretlerde ve gelir dağılımında adaletin sağlandığı, demokratik ve sosyal hukuk devleti olmanın gereği olarak her vatandaşın devlet imkânlarından eşit şekilde yararlandığı, medeniyet köklerimizde var olan değerleri idrak etmiş daha özgür, daha müreffeh ve daha mutlu insanların yaşadığı daha güçlü, daha zengin Türkiye’yi var etmeyi amaçlar.” şeklinde ifade etmektedir. Yıllara göre üye artışı incelendiğinde sendikanın AKP iktidarı ile birlikte büyüdüğü görülmektedir. 2002 yılında başlayan AKP iktidar süreci ile aynı yılda kurulan sendika, 2002-2011 yılları arasında 177.597 yeni üye kazanmış yaklaşık 12 kat büyümüştür ve 2011 yılında yetkili sendika olmuştur. Sendikanın özellikle eğitim alanında iktidarın uygulamalarını olumlu bir tavır sergilemesi ve bunu çeşitli platformlara yayarak stratejik bir işbirliği sergilemesi, özellikle Türk sendikal yaşamında var olan “Her İktidar Kendi Sendikasını Kurar” yargısını destekler niteliktedir.

Dördüncü büyük sendika ise Eğitim İş’tir. Sendika tüzüğüne göre; “Üyelerinin üstün sorumluluk duygusuna ve eğitimin gücüne dayanarak; Atatürk’ün önderliğinde kurulan Türkiye Cumhuriyeti’nin bağımsızlığını, egemenliğini, ulus ve ülke bütünlüğünü, laik düzenini, demokratikleşme ve ulusaleğitim hedefini geliştirerek korumak ve sonsuza kadar yaşatmak için elinden gelen her türlü çabayı gösterir Sendika 1991 yılında kurulmuş, 1995 yılında Eğitim Sen ile birleşmiş 2005 yılındaisetekrarayrılması sürecine girmiştir. Ayrılması sürecinden sonra sendika, 3919 kişi ile tekrarkurulmuş ve en yüksek yeni üyeye 2007-2008 döneminde erişmiştir. Biri yıllık süreçte sendika, 8 bin üye kaydı yapmıştır. Sendika kuruluşundan bu güne 19 434 yeni üye kaydı yaparak dördüncü büyük sendika olmuştur.

Eğitim sendikalarının genel tüzükleri incelendiğinde temel aldıkları değerler bağlamında amaçlarının farklılaştığı görülmektedir. Bu farklılaşma görece olarak ideolojik bağlamda görülmekte ancak evrensel sendikacılığın temel unsurları olan dayanışma, birliktelik, hak ve menfaatleri koruma ve geliştirme gibi özelliklere de yer verilmektedir. Bu bağlamda sendikaların genel olarak amaçları şöyle ortaklaştırılabilir;

Eğitim sendikaları;

- Üyelerinin ekonomik, sosyal, kültürel ve meslekî haklarını, menfaatlerini korumak ve geliştirmek,

- Türk millî eğitim sisteminin uygulamada ortaya çıkan eksikliklerini, aksaklıklarını ve yanlışlıklarını tespit ederek, iyileştirilmesi ve geliştirilmesi yönünde yol göstermek, görüş ve önerilerde bulunmak,

- Eğitim sisteminin ve programının, ders kitapları ile tüm eğitim faaliyetlerinin içeriğinin, kültürel zenginliklerin tamamını kapsayacak biçimde düzenlenmesinin ahlaki, vicdani ve insan hakları açısından bir gereklilik olduğunu savunmak,

- Üyelerine yaptıkları işe uygun, insan onuruna yaraşır hayat sürmelerine, aile sorumluluklarını yerine getirmelerine ve mesleki saygınlıklarını sürdürmelerine olanak sağlayacak yeterli bir ücret kazanımı sağlamaya çalışmak

- Üyelerinin unvan ve hizmet sınıfına bakılmaksızın iş güvenliği, mesleki saygınlık ve çağdaş çalışma şartları ile sosyal güvenlikten doğan haklarını geliştirmek için çalışmak,

- İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, Birleşmiş Milletler Belgeleri, İLO Sözleşmeleri ve Avrupa Birliği Anayasası ile Türkiye'nin onayladığı diğer uluslararası sözleşmelerde yer alan hakların hayata geçirilmesi için çaba göstermek,

- Ulusal ve toplumsal sorunlara duyarlılık göstermek, bu konuda kamuoyu oluşturmak ve üyelerini bilinçlendirmek.

Yukarıdaki amaçlar bağlamında sendikaların faaliyet alanları ise;

- Toplu görüşmelere katılmak, eğitim uygulamalarını ve mevzuatını izlemek, aksi durumlarda yargı organlarına başvurmak, idare karşısında üyelerine adli yardım ve rehberlikte bulunmak,

- Bilinçli bir üye topluluğu ve kamuoyu yaratmak amacıyla kültürel, sanatsal, eğitsel toplantılar, şenlikler, işyeri, salon ve açık hava toplantıları ve benzeri etkinlikler düzenlemek,

- Üyelerinin meslekî yeterliliklerini artıracak ve sorunlarını çözecek, onlara bilgi ve deneyim kazandıracak, tasarruf ve yatırımın gelişmesine, verimliliğin artmasına hizmet edecek, kamu hizmetlerinin kalitesini artıracak ve vatandaşla

daha iyi hizmet verilmesini sağlayacak bilimsel çalışmalar yapmak. Bu amaçla; kurs, seminer, konferans, panel, açık oturum, kurultay ve benzeri eğitim ve sosyal etkinlikleri düzenlemek.

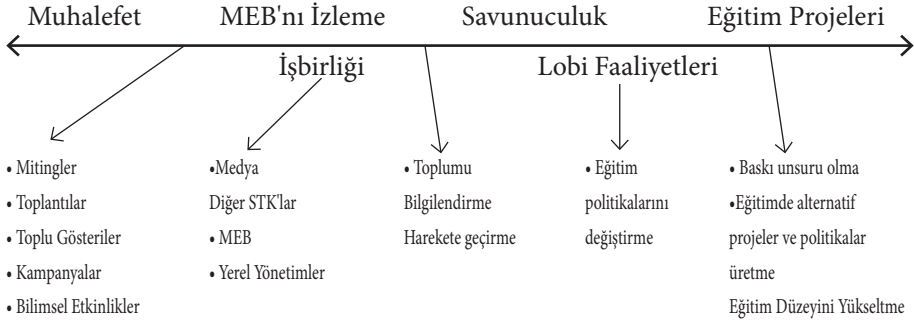
- Devlet tarafından yürütülen eğitim, öğretim ve bilim hizmetlerinin planlanmasına, programlanmasına, yönetilmesine ve denetimine taraf olarak katılmak. Bu konuda projeler üretmek ve yürütülmesini sağlamak,

- Üyelerin hak ve çıkarlarını korumak ve geliştirmek amacıyla, sendikanın amaç ve ilkelerine uygun ulusal ve uluslararası sendikal örgütlere üye olmak, onların genel kurul ve toplantılarına delege, temsilci ya da gözlemci göndermek ve gerektiğinde güç ve eylem birliği yapmak.

- Başta üyeler ve eğitim çalışanları olmak kaydıyla; kamu çalışanlarının, öğrencilerin ve halkın önceliklerini, bakış açılarını, sorunlarını zamanında ve doğru olarak belirlemek ve doğru, tutarlı pratikler gerçekleştirebilmek için, oluşturulacak sistemli ve plânlı çalışan kurumsal araştırma ve anket birimiyle sorunları tespit ederek her tür soruna çözüm üretilmek ve üretilen çözüm önerilerini hayata geçirmek,

- Üyelerine ve yakınlarına hizmet verecek sosyal tesisler açmak. Televizyon, radyo, gazete, dergi açmak, bülten çıkarmak ve tanıtıcı materyal hazırlamak.

Şekil 1. Eğitim Sendikalarının Etkinlik Alanları

Kaynak: (Eraslan, 2011)

Değerlendirme ve Öneriler

Sendika, işgörenlerin ortak ekonomik, sosyal ve meslekî hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek için oluşturdukları tüzel kişiliğe sahip kuruluşlardır. Ortak bir amaç ve dayanışma bağlamında oluşan ve belirli amaçlara yönelik kolektif birlikteliktir. Sendikalar, emek yaşamının her alanında kanunlar çerçevesinde kurulabilir. Bu alanlardan biri de eğitimidir. Eğitimin kamusal bir görev olması bağlamında devletin ön planda olması, eğitim sendikalarını kamu sendikası

hüviyetine sokmaktadır. Bu durum elbette beraberinde kamunun oluşturduğu zeminde sendikalaşmayı getirmektedir. Türkiye’de eğitim alanı örgütlenme pratiği çok eski dönemlere kadar uzanmaktadır. Sendikal anlamda ise Batılı ülkeler kadar eski bir geçmişe sahiptir. Bu gelenek üzerinde oluşan sendikal yaşam; anayasaların memurlara sendika verme/vermeme durumuna göre değişmekte kimi zaman genişlemekte kimi zamanda daralmaktadır. 2011 yılı resmi verilerine göre Türkiye’de toplam memur sayısı; 1.874.543, toplam sendikalı memur sayısı: 1.195.102’dir. Sendikalaşma oranı % 63,75’dir. Günümüzde ise eğitim alanında sendika sayısı 27’dir. 2012 istatistiklerine göre eğitim iş kolunda 909,168 kişi çalışmakta (bunun 880.317’i öğretmendir¹³) görev yapmakta bu öğretmenlerden 524.484’ü sendika üyesidir. Eğitim alanında sendikalaşma oranı yaklaşık % 60’dır.

Bu nicel artış elbette olumlu görülmele beraber bazı sorun alanları da oluşabilmektedir. Bu sorunlardan en önemlisi; nitelik problemidir. Geleneksel sendikacılık yerine bilimsel sendikacılığın gerekleri üzerinde önemle durulması gerekmekte ve sendikaların buna dönük tedbirlerini geliştirmeleri gerekmektedir. Kadın öğretmenlerin sendikalara üye olma oranı erkek üyelerden düşüktür. Bu oran hem üyelik genelinde hem de yönetim süreçlerinde görev alma bağlamlarında da görülmektedir. Buna dönük teşvik edici çalışmaların artırılması ve yönetim kademelerinde kadın yönetici sayısının artırılması beklenen ve istenen bir durumdur¹⁴. Sendikaların üyelerine dönük eğitim çalışmalarının interaktif ortamlarda ve sürekli olması sağlanmalıdır. Çünkü yasal mevzuat, haklar, proje üretimi ve mesleğe dönük geliştirici etkinlikler sendikalar tarafından yapılmalı, sürekli eğitim merkezleri ile işbirliği yapılarak ve hatta sürekli eğitim merkezi ve araştırma-geliştirme merkezleri kurularak etkin eğitim programları hazırlanmalıdır. İktidar- sendika arasındaki bağ yöneten-yönetilen ilişkisi dışına çıkarılarak daha ilkeli bir düzeye çıkarılmalı, buna dönük yasal düzenlemeler yapılmalıdır. İktidarların eğitim politikaları belirlemede, personel özlük işlerinde ve eğitim ile ilgili her türlü kararda sadece kendi düzlemindeki değil tüm sendikalarla işbirliğine gitmesi gerekmektedir. Ayrıca yasal mevzuatta yer alan yöneticilerin sendika üyesi olma yasağının kaldırılması ve her memurun hangi pozisyonda olursa olsun sendika üyesi olmalarının yolu açılmalıdır. Tabela sendikası konumuna düşen, üye sayısı az olan sendikalaşma engellenmelidir. Buna göre kanuna bir üye kotası eklenmelidir. Kamu sektörü dışında çalışan eğitim işgörenlerinin, özellikle dersane çalışanlarının sendikalaşması hem çalışma koşullarının iyileşmesi hem de sendikalaşmanın yaygınlaşmasını sağlayacaktır. Resmi verilere göre 4055 dershanede; 50 bin 209 öğretmen, 20 bin personel çalışmaktadır. Bu büyük alanın etkili bir biçimde sendikalaşması gerekmektedir. Ayrıca son olarak sendikalar, yönetim süreçlerini demokratik kurallar çerçevesinde kurgulamalı, katılımcı ve

13 2011-2012 MEB istatistiklerinden alınmıştır.

14 27 olan eğitim alanı sendikalardan bir tanesinin genel başkanı kadındır.

açık bir yönetim şeklini benimsemelidirler. Öğretmen adaylarına verilen derslerin içeriğine sendikal yaşam ve gerekliliği gibi bilinç artırıcı konular eklenmelidir.

Kaynakça

- Akyüz, Yahya, **Türk Eğitim Tarihi**, Pegem-A yayıncılık, Ankara, 2004, s. 262–263.
 - Akyüz, Yahya, **Türkiye'deki Öğretmenlerin Toplumsal Değişmedeki Etkileri (1848-1940)** Doğan Basımevi, Ankara, 1978
 - Akyüz, Yahya (1980), **Öğretmenlerin Örgütlenmesi Türkiye, Fransa, İsviçre'de Ve Uluslar Arası Düzeyde Kuruluşlar, Etkinlikler, Sorunlar**, A.Ü.E.F Yayınları, Ankara, 1980.
 - Collier, R. B., & Mahoney, J. (1997); "Adding Collective Actors to Collective Outcomes: Labor And Recent Democratization İn South America And Southern Europe", **Comparative Politics**, 29 (2). (Akt: Engin Yıldırım, İrfan Haşlak, "Evet, Ama": Türk İşçi Sendika Konfederasyonları ve Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Üyeliği , **Sivil Toplum Dergisi**, 5 (19), 2007.
 - Eraslan, Levent, **Sivil Toplum ve Eğitim (ESTK)**, Ankara, Maya Akademi, 2011.
 - Işık, Rüçhan, **Sendika Hakkının Tanınması ve Kanuni Sınırları**, AÜHF Yayınları, Ankara, 1962.
 - Özden, Barış Alp, "1930'lu Yıllarda Öğretmenlerin Meslek Birlikleri", **Journal of Historical Studies**, S. 1, 2003.
 - Serinyel, Meral, **Uluslar Arası Çatı Örgütleri Ve El'nin Yapı Ve İşleyişi, Yönetici Eğitimi Semineri**, Eğitim-Sen Yayınları, Ankara, 1995
 - Yıldırım, İhsan Sabri , "Türkiye' de Sendikalaşma Sürecinde Öğretmen Sendikaları Ve Siyasetle İlişkisi: Adapazarı Örneği" Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış, Yüksek Lisans Tezi, 2007.
 - **Resmî Gazete**, Sayı:27987, 7 Temmuz 2011.
 - **Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı**, 2002- 2011 yılı istatistikleri.
 - **MEB İstatistikleri**, 2011-2012
 - **4688 sayılı Kamu Görevlileri Sendikaları Kanunu**, 2001.
 - **TÜRK EĞİTİM - SEN** (Türkiye Eğitim ve Öğretim Bilim Hizmetleri Kolu Kamu Çalışanları Sendikası) Tüzüğü
 - **EĞİTİM - SEN** (Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası) Tüzüğü
 - **EĞİTİM - BİR - SEN** (Eğitimciler Birliği Sendikası) Tüzüğü
 - **ANADOLU EĞİTİM-SEN** (Anadolu Eğitim Öğretim ve Bilim Hizmetleri Sendikası) Tüzüğü
 - **EĞİTİM-İŞ** (Eğitim ve Bilim İşgörenleri Sendikası) Tüzüğü
- 1 İlgili tablo araştırmacı tarafından Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı 2011 yılı istatistiklerinden yararlanarak oluşturulmuştur.